

7. Rybak I. Sotsialno-bytovaya infrastruktura ukrainskogo sela 1921-1991 gg. Kamenets-Podolskiy: Azbuka, 200. 304 s.
8. Romanyuk I.M. Ukrainское село в 50-е - первой половине 60-х гг. XX века. Vinnitsa: Kniga-Vega, 2005, 256 s.
9. Tereshchenko T. Sotsialno-bytovaya sfera sela tsentralnykh oblastey Ukrainy v period vosstanovleniya (1943-1950 gg.): Dis. ... kand. istor. nauk: 07.00.01 Cherkassy, 2007. 249 s.
10. TsDAVO Ukrainy. F.2. Op.8. Spr.7121. 68 ark.
11. TsDAVO Ukrainy. F.2. Op.8. Spr.2045. 179 ark.
12. TsDAVO Ukrainy. F.5116. Op.8. Spr.34. 24 l ark.
13. TsDAVO Ukrainy. F.5116. Op.8. Spr.66. 60 l ark.
14. TsGAOO Ukrainy. F.1. Op.30. Spr.1674. 64 l ark.
15. TsGAOO Ukrainy. F.1. Op.30. Spr.2656. 272 ark.
16. TsGAOO Ukrainy. F.1. Op.80. Spr.784. 28 ark.

Статтю подано до редколегії 20.03.2019 р.

УДК 94(477)

DOI: <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2019-28-40-45>

Ірина М'якінченко

Житомирський державний університет імені Івана Франка,
аспірантка (Україна)

Міжконфесійні об'єднання в Україні наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

Анотація. У статті досліджуються процеси формування міжконфесійних об'єднань в Україні в період незалежності. Визначено, що формування міжконфесійних структур розпочалося у 1990-х роках. Серед перших таких об'єднань були Міжконфесійна рада Криму та Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій. Діяльність міжконфесійних структур в Україні наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. стала важливою умовою як для розвитку міжконфесійних відносин, так і для налагодження ефективної моделі державно-конфесійних стосунків. В останні роки в Україні спостерігається тенденція формування регіональних міжконфесійних релігійних об'єднань.

Ключові слова: міжконфесійне об'єднання, церква, релігійна організація, міжконфесійний діалог, Міжконфесійна рада Криму, Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій.

Тенденцією церковно-релігійного життя в Україні кінця ХХ – початку ХХІ ст. стало формування ряду міжконфесійних об'єднань. Вони, виступаючи міжцерковними та міжрелігійними представницькими органами, мають непересічне значення і для розвитку міжконфесійних відносин загалом, і для налагодження ефективної моделі державно-конфесійних стосунків. Окрім того, функціонування міжконфесійних об'єднань є важливим у контексті державотворчої діяльності в Україні в новітню добу. Адже саме в цей час, в умовах демократизації та формування громадянського суспільства, церковно-релігійні організації перетворилися на важливу соціальну інституцію.

Комплексне осмислення процесів формування міжконфесійних об'єднань в Україні кінця ХХ – початку ХХІ ст. в історіографії відсутнє. Як правило, в поодиноких дослідженнях коротко розглядається історія лише окремо взятої міжконфесійної структури, у тому числі й контекстуально, у межах ширшого предметного поля [1; 3; 15]. Незначна кількість наукових розвідок зводиться до статистичного обліку частини міжконфесійних об'єднань, які з'явилися в Україні у 1990-х – 2010-х роках [2; 12; 14]. Відтак, окреслена проблематика потребує більш детального аналізу.

Метою пропонованої статті є розгляд процесів формування міжконфесійних об'єднань в Україні в період незалежності.

Одне із перших міжконфесійних об'єднань в Україні – Міжконфесійна рада Криму (МРК) «Мир – дар Божий» – було створено у 1992 р. в АР Крим з метою «оптимізації міжнаціональних відносин». МРК виникла з ініціативи тодішніх керівників Духовного управління мусульман Криму (ДУМК) муфтія Криму Хаджі Емір Алі Ефенді та Української православної церкви Московського патріархату (УПЦ МП) архієпископа Сімферопольського та Кримського Лазаря за участі інших місцевих конфесій [1, с. 121]. До її складу ввійшли: УПЦ МП, ДУМК, Духовне правління кримських караїмів України, Римсько-Католицька Церква (РКЦ), Вірменська Апостольська

Церква, Об'єднання церков євангельських християн-баптистів Криму, Церква адвентистів сьомого дня АР Крим, громада прогресивного іудаїзму в АР Крим, Німецька Євангелічно-Лютеранська Церква [14, с. 63].

Однак у діяльності МРК спостерігалася певна напруженість між представниками окремих релігійних груп, зокрема між мусульманськими та православними громадами, яка особливо загострилася у 2000-х роках [15]. До її складу також не була включена Українська православна церква Київського патріархату (УПЦ КП). У свою чергу, остання ввійшла до створеного на півострові у 2002 р. відділу Міжнародної асоціації релігійної свободи. Сюди, однак, не були залучені представники УПЦ МП [1, с. 121]. Напередодні, у 2000 р., через протидію УПЦ МП участі в МРК УПЦ КП та Української греко-католицької церкви (УГКЦ) діяльність у Раді призупинило ДУМК [14, с. 63]. Діяльність Ради припинилася навесні 2014 р. у зв'язку з анексією Криму Російською Федерацією. Однією з її останніх заяв на початку березня 2014 р. стало звернення щодо необхідності збереження миру в Криму [4].

Незважаючи на певні внутрішні протиріччя, вважаємо, що діяльність МРК «Мир – дар Божий» мала позитивний вплив для гармонізації міжконфесійних і міжнаціональних відносин в АР Крим. Не виключено, що її досвід був врахований і при формуванні загальноукраїнських міжконфесійних об'єднань.

У грудні 1996 р. з ініціативи Президента Л. Кучми як міжконфесійний консультативно-дорадчий орган була створена Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій (ВРЦіРО). Перед нею постало завдання об'єднання зусиль різних конфесій задля духовного відродження України та координації міжцерковного діалогу, як в Україні, так і поза її межами; здійснення добродійних заходів. ВРЦіРО також взяла на себе зобов'язання брати участь у розробці проектів нормативних актів у сфері державно-конфесійних відносин [17]. Якщо станом на 2011 р. до складу ВРЦіРО входило 19 церков і релігійних організацій [14, с. 63], то станом на 2013 р. – 18 (відповідно до рішення ВРЦіРО, з 24 січня 2013 р. членство в Раді призупинив Духовний центр мусульман України) [17], які представляють понад 90 % релігійних організацій в Україні. Таким чином, до складу ВРЦіРО входять: Всеукраїнський Союз Церков євангельських християн-баптистів (ВСЦ ЄХБ), Українська Церква християн віри євангельської (УЦХВЕ), Духовне управління мусульман Криму, Духовне управління мусульман України, Закарпатська реформаторська церква, Німецька євангелічно-лютеранська церква України, Об'єднання іудейських релігійних організацій України (ОІРОУ), РКЦ, Українська вільна Церква християн євангельської віри (УВЦ ХВЕ), Українська автокефальна православна церква (УАПЦ), Українське Біблійне Товариство, УГКЦ, Українська єпархія Вірменської Апостольської Церкви, Українська Лютеранська Церква (УЛЦ), УПЦ КП, УПЦ МП, Українська Уніонна Конференція Церкви адвентистів сьомого дня (УУК ЦАСД), Українська Християнська Євангельська Церква (УХЄЦ) [14, с. 63; 17]. Головуючим у ВРЦіРО з 26 червня 2018 р. є президент ОІРОУ, Головний рабин Києва та України Яків Дов Блайх.

Розвиток міжконфесійного діалогу призвів до формування в Україні міжконфесійних органів, які об'єднують різні християнські церкви. У травні 2003 р. була створена Українська Міжцерковна Рада (УМР), перед якою постала мета «сприяння зближенню, взаємодії та єдності християнських церков» [9]. До складу УМР входять християнські церкви (наприклад, станом на 2008 р. – 12 церков), переважно харизматичні, які не були включені до складу інших об'єднань [3, с. 16]. Першим головуєчим УМР був єпископ та старший пастор церков «Спасіння» Пилип Савочка, а нині – старший рабин Київської Єврейської Месіанської Громади Б. Грісенко [9].

У грудні 2003 р. як міжконфесійний консультативно-дорадчий орган була створена Нарада представників Християнських Церков України (НПХЦУ). Основним завданням її діяльності є «об'єднання зусиль Християнських Церков (релігійних об'єднань) України з метою сприяння поширенню в Україні засад християнства та релігійної свободи». До складу НПХЦУ ввійшло 9 християнських церков православного, католицького та протестантського напрямів: Братство церков та місій євангельських християн-баптистів України (БЦМ ЄХБ), ВСЦ ЄХБ, РКЦ, УГКЦ, УЛЦ, УХЄЦ, УПЦ КП, УПЦ МП, УЦХВЕ [14, с. 63; 5].

15 грудня 2018 р. на Об'єднаному Соборі у Києві на базі УПЦ КП та УАПЦ, які саморозпустились та формально припинили своє існування, було створено Православну Церкву України (ПЦУ). Відтак, постала необхідність реорганізації, зокрема складу, тих міжконфесійних об'єднань, до яких входили УПЦ КП та УАПЦ, передусім ВРЦіРО, НПХЦУ. З іншого боку, постало питання включення до їх складу ПЦУ як однієї із найбільших православних релігійних конфесій, яка, окрім того, на початку 2019 р. отримала Томос про автокефалію. Очевидно, що розв'язання цього питання має відбуватися у контексті міжконфесійного діалогу і порозуміння, адже проти створення ПЦУ та надання їй автокефалії виступила УПЦ МП.

У квітні 2005 р. як представницький міжконфесійний консультативно-дорадчий орган була створена Рада євангельських протестантських церков України (РЕПЦУ). Перед нею постала

мета захисту «принципів свободи совісті та віросповідання, поширення християнських цінностей та утвердження моралі» [14, с. 63]. Нині до складу РЄПЦУ входить 12 об'єднань: УЦХВЕ, ВСЦ ЄХБ, УХЄЦ, БЦМ ЄХБ, УВЦ ХВЕ, УЛЦ, Асоціація місіонерських Церков євангельських християн України, УУК ЦАСД, Центр незалежних харизматичних християнських церков України (Повного Євангелія), Духовний центр християн віри євангельської «Спасіння», Об'єднання Євангельських Реформаторських Церков України, Собор Незалежних Євангельських Церков України [8].

Також у 2007–2008 рр. відбулося формування Всеукраїнської Ради Християнських Церков (ВРХЦ) як об'єднання «пасторів християнських Церков України, які є повноважними представниками Духовних Рад міст (обласних центрів) України». До її складу здебільшого входять представники окремих п'ятдесятницьких та харизматичних релігійних громад деяких українських міст [2]. Однак значної практичної діяльності ВРХЦ не проявила. На противагу, зі створенням УМР, НПХЦУ, а згодом РЄПЦУ виникла додаткова можливість посилення діалогу між найбільшими християнськими релігійними конфесіями, у тому числі у рамках розвитку екуменістичного руху.

У квітні 2009 р. при Державному комітеті у справах національностей та релігій було створено Раду представників Духовних управлінь і центрів мусульман України (РП ДУЦМУ). До складу РП ДУЦМУ ввійшли представники Духовного управління мусульман Криму, Духовного управління мусульман України «Умма», Релігійного управління незалежних мусульманських громад України «Київський муфтіят». Відповідно до положення: «...Рада є добровільним представницьким, консультативно-дорадчим органом мусульман України, утвореним з метою сприяння розвитку мусульманської умми, як загальноукраїнської, так і регіональної спільності громад мусульман України, а також зміцнення взаємопорозуміння і взаємоповаги між всіма мусульманськими організаціями України, координації взаємодії та діалогу між духовними управліннями і центрами мусульман України з органами державної влади» [7]. Першим головою РП ДУЦМУ було обрано муфтія Духовного управління мусульман Криму Еміралі Аблаєва.

На початку 2017 р. був створений інший міжрелігійний центр – Всеукраїнська Рада релігійних об'єднань (ВРРО), до складу якої переважно ввійшли ті церкви та деномінації, які не представлені у ВРЦіРО. Метою ВРРО першочергово стала участь у духовному відродженні України, посилення гуманістичних засад суспільства, координація міжконфесійного діалогу [12, с. 3]. На цей час до ВРРО, зокрема, ввійшли Апостольська православна Церква в Україні, Духовне управління мусульман України «УММА», Національні Духовні Збори Бахаї України, Релігійне Об'єднання Громад Прогресивного Іудаїзму України, Об'єднання синів та дочок рідної національної української віри, Центр громад Свідомості Крішни в Україні, а також Українська асоціація релігієзнавців [13].

Поряд із загальноукраїнськими міжконфесійними об'єднаннями в Україні набуває поширення тенденція створення регіональних міжконфесійних релігійних структур, які переважно виступають як консультативно-дорадчі органи при місцевих органах влади. Серед таких, як приклад, у різний час були створені Волинська Рада Церков, Київська міська рада Церков і релігійних організацій при Київському міському голові, Рада церков і релігійних організацій Харківської області [3, с. 16], Рада Церков і релігійних організацій Вінницької області, Рада Християнських Церков Житомира і Житомирської області та інші. Подібні міжконфесійні релігійні об'єднання створені у більшості регіонів України. Серед останніх, зокрема, у квітні 2018 р. було створено Раду церков і релігійних організацій при Херсонській обласній державній адміністрації [10]; а у липні 2018 р. – Міжконфесійну Духовну Раду Закарпаття (МДРЗ) [11].

Загалом, загальноукраїнські та регіональні міжконфесійні об'єднання виконують консультативно-дорадчу роль. Однак їхні рішення для органів державної влади носять рекомендаційний характер. З іншого боку, діяльність міжконфесійних структур є важливою для розвитку міжконфесійного діалогу, розвитку екуменістичного руху. Так, у тексті Декларації МДРЗ зазначено, що вона створена як консультативно-дорадчий орган «з метою об'єднання... зусиль задля утвердження та захисту принципів свободи совісті та віросповідання, рівності всіх релігійних організацій у своїх правах, поширення традиційних загальнолюдських та біблійно-християнських цінностей і моралі» [11].

Різні церкви та релігійні організації часто є учасниками кількох, як загальноукраїнських, так і регіональних міжконфесійних об'єднань. Водночас окремі конфесії, які не включені до інших, як у випадку із ВРРО, об'єднуються і створюють альтернативні центри. Отож, створення останньої певною мірою можна сприймати як противага ВРЦіРО [6]. При цьому, як заявив 20 березня 2018 р. на засіданні круглого столу з питань міжрелігійного діалогу муфтія Духовного управління мусульман України «УММА» шейх Саїд Ісмаїлов: «Ми демонструємо «відкриті двері», відкритість, толерантність наших релігійних організацій. Всеукраїнська Рада релігійних об'єднань – унікальна рада, тому що до неї входять не лише представники християнства, іудаїзму та ісламу, а й інших релігій. Тобто формат міжрелігійного діалогу за допомогою нашої

Ради значно розширений, до нього долучені українські релігійні об'єднання, які до цього часу не мали можливості брати участь у широкому національному діалозі» [16].

Отже, наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. в Україні відбулося формування мережі міжконфесійних об'єднань: МРК, ВРЦіРО, УМР, НРХЦУ, РЄПЦУ, ВРХЦ, РП ДУЦМУ, ВРРО. В останні роки також набула поширення тенденція формування регіональних міжконфесійних структур. Значною мірою, і розвиток міжконфесійних відносин, зокрема організація екуменістичного руху, і налагодження ефективної моделі державно-конфесійних стосунків в Україні у 1990-х – 2010-х роках були зумовлені діяльністю міжконфесійних об'єднань.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Гранат Ю.С. Проблема гармонізації етноконфесійного простору Автономної Республіки Крим // *Культура народів Причорномор'я* : научный журнал. 2007. № 112. С. 120-123.
2. Заєць О. Хто є хто в релігійному співтоваристві // УНІАН. URL: <https://religions.unian.ua/dialogue/235749-hto-e-hto-v-religijnomu-spivtovaristvi.html>. (дата звернення: 10.08.2018).
3. Лапін П.В. Огляд діяльності Церков та релігійних організацій щодо протидії ВІЛ/СНІДу в Україні // *Участь Церков та релігійних організацій у боротьбі з поширенням епідемії ВІЛ/СНІДу та роботі з людьми, що живуть з ВІЛ/СНІДом* : міжконфесійний збірник. Київ, 2008. С. 14–23.
4. «Мир – дар Божий». Звернення Міжконфесійної ради Криму // CREDO. URL: <http://credo.pro/2014/03/111574>. (дата звернення: 06.08.2018).
5. Нарада представників Християнських Церков України // Релігійно-інформаційна служба України. URL: https://risu.org.ua/ua/index/reference/major_religions/~НарадаПХЦУ/33310. (дата звернення: 18.05.2018).
6. Об'єднання зусиль релігійних організацій заради духовного відродження України // Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2161396-obednanna-zusil-religijnih-organizacij-zaradi-duhovnogo-vidrodzenna-ukraini.html>. (дата звернення: 12.11.2018).
7. При Держкомнацрелігій утворено Раду представників Духовних управлінь і центрів мусульман України // Інститут релігійної свободи. URL: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=216%3A1&catid=34%3Aua&Itemid=61&lang=uk. (дата звернення: 9.08.2018).
8. Про РЕПЦУ // Рада Євангельських Протестантських Церков України. URL: <http://repcu.org/about>. (дата звернення: 06.08.2018).
9. Про УМР // Українська Міжцерковна Рада. URL: <https://umrada.org/aboutus>. (дата звернення: 06.08.2018).
10. Розпорядження голови Херсонської обласної державної адміністрації № 339 від 23 квітня 2018 року «Про Раду церков і релігійних організацій при Херсонській обласній державній адміністрації» // Херсонська обласна державна адміністрація. URL: <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/339.pdf>. (дата звернення: 10.08.2018).
11. Спільну молитву за воїнів 128-ї бригади провели в облдержадміністрації представники 12-ти конфесій // Закарпатська обласна державна адміністрація. URL: <https://carpathia.gov.ua/novyna/spilnu-molytvu-za-voyniv-128-yi-brigady-provely-v-oblderzhadministraciyi-predstavnyku-12-ty>. (дата звернення: 06.08.2018).
12. Токман В.В., Здіорук С.І. Стан, тенденції та перспективи релігійно-церковної ситуації в Україні за підсумками 2017 року // *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/religiya-66ba8.pdf>. (дата звернення: 05.03.2018).
13. Учасники ВРРО // Всеукраїнська Рада релігійних об'єднань. URL: <http://vrro.org.ua>. (дата звернення: 05.03.2018).
14. Церковно-релігійна ситуація і державно-конфесійні відносини в Україні: підсумки десятиліття, тенденції і проблеми (Аналітична доповідь Центру Разумкова) // *Національна безпека і оборона*. 2011. № 1–2. С. 2–77.
15. Якубович М. Исламский призыв и межрелигиозный диалог : опыт украинских мусульман // *Ислам в СНГ*. URL: <http://islamsng.com/ukr/dialogue/6510>. (дата звернення: 06.08.2018).
16. 20 березня в Укрінформ відбувся Круглий стіл, який закликає до міжрелігійного діалогу // Всеукраїнська Рада релігійних об'єднань. URL: <http://vrro.org.ua/round-table-open-doors.html>. (дата звернення: 31.03.2018).
17. 20 років на шляху діалогу та порозуміння // Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій. Офіційне інтернет-представництво. URL: <http://www.vrciro.org.ua/ua/council>. (дата звернення: 12.11.2018).

Ирина Мьякинченко

Житомирский государственный университет имени Ивана Франко,
аспирантка (Украина)

Межконфессиональные объединения в Украине в конце XX – начале XXI в.

Аннотация. В статье исследуются процессы формирования межконфессиональных объединений в Украине в период независимости. Определено, что формирование межконфессиональных структур началось в 1990-х годах. Среди первых таких объединений были Межконфессиональный совет Крыма и Всеукраинский Совет Церквей и религиозных организаций. Деятельность межконфессиональных структур в Украине в конце XX – начале XXI в. стала важным условием как для развития межконфессиональных отношений, так и для налаживания эффективной модели государственно-конфессиональных отношений. В последние годы в Украине наблюдается тенденция формирования региональных межконфессиональных религиозных объединений.

Ключевые слова: межконфессиональное объединение, церковь, религиозная организация, межконфессиональный диалог, Межконфессиональный совет Крыма, Всеукраинский Совет Церквей и религиозных организаций.

ABSTRACT

Iryna Miakinchenko

Zhytomyr Ivan Franko State University, postgraduate student (Ukraine)

Interconfessional associations in Ukraine at the end of XX – at the beginning of XXI centuries

In the article the processes of forming of interconfessional associations are investigated in Ukraine in the period of independence. It is indicated that the complex comprehension of this theme is absent in historiography. Certain scientists spoke to indicated issue contextually and episodically.

Determined, that forming of interconfessional structures in Ukraine began in 1990th. Among the first such associations there were Interconfessional Council of Crimea and All-Ukrainian Council of Churches and religious organizations. At the beginning of XXI century Ukrainian Interchurch Council, Conference of representatives of Christian Churches of Ukraine, Council of evangelic protestant churches of Ukraine, All-Ukrainian Council of Christian Churches, Council of representatives of the Spiritual managements and centers of moslems of Ukraine, All-Ukrainian Council of religious associations, were also formed in Ukraine.

It is marked that on December, 15 in 2018 on Unifying Cathedral in Kyiv on the base of the Ukrainian orthodox church of Kievan patriarchy and Ukrainian Autocephalous Orthodox Church Orthodox Church of Ukraine was created. Regarding this appeared a necessity of reorganizations of those interconfessional associations, which the Ukrainian Orthodox Church of Kievan patriarchy and Ukrainian Autocephalous Orthodox church entered as a part of.

It is marked that in the last years in Ukraine next to common Ukrainian interconfessional associations the tendency of creation of regional interconfessional religious structures gets spreading. They mainly come forward as advisory institutions at local public authorities.

It is described, that activity of interconfessional structures in Ukraine at the end of XX – at the beginning of XXI centuries became an important condition both for development of interconfessional relations and for adjusting of effective model state confessional relations. Besides that, functioning of interconfessional associations became important in the context of state creative activity in Ukraine in the newest days. Exactly at this time, in the conditions of democratization and forming of civil society, church religious organizations grew into important social institution.

Key words: interconfessional association, church, religious organization, interconfessional dialogue, Interconfessional Council of Crimea, All-Ukrainian Council of Churches and religious organizations.

REFERENCES:

1. Ghranat Ju.S. Problema gharmonizaciji etnokonfesijnogho prostoru Avtonomnoji Respubliky Krym // Kultura narodov Prichernomorja : nauchnyy zhurnal. 2007. № 112. S. 120–123.
2. Zajecj O. Khto je khto v religijnomu spivtovarystvi // UNIAN. URL: <https://religions.unian.ua/dialogue/235749-hto-e-hto-v-religijnomu-spivtovarystvi.html>. (data zvernennja: 10.08.2018).

3. Lapin P.V. Oghljad dijajlnosti Cerkov ta religijnykh orghanizacij shhodo protydiji VIL/SNIDu v Ukrajinі // Uchastj Cerkov ta religijnykh orghanizacij u borotjbi z poshyrennam epidemiji VIL/SNIDu ta roboti z ljudjmy, shho zhyvutj z VIL/SNIDom : mizhkonfesijnyj zbirnyk. Kyjiv, 2008. S. 14–23.
4. «Myr – dar Bozhyj». Zvernennja Mizhkonfesijnoji rady Krymu // CREDO. URL: <http://credo.pro/2014/03/111574>. (data zvernennja: 06.08.2018).
5. Narada predstavnykiv Khrystyjanskykh Cerkov Ukrajinj // Religijno-informacijna sluzhba Ukrajinj. URL: https://risu.org.ua/ua/index/reference/major_religions/~NaradaPKhCU/33310. (data zvernennja: 18.05.2018).
6. Ob'jednannja zusylj religijnykh orghanizacij zarady dukhovnogho vidrodzhennja Ukrajinj // Ukrinform. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2161396-obednanna-zusil-religijnih-organizacij-zaradi-duhovnogo-vidrodzenna-ukraini.html>. (data zvernennja: 12.11.2018).
7. Pry Derzhkomnacreligij utvoreno Radu predstavnykiv Dukhovnykh upravlinj i centriv musulman Ukrajinj // Instytut religijnoji svobody. URL: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=216%3A1&catid=34%3Aua&Itemid=61&lang=uk. (data zvernennja: 9.08.2018).
8. Pro RJePCU // Rada Jevangheljskykh Protestantskykh Cerkov Ukrajinj. URL: <http://repcu.org/about>. (data zvernennja: 06.08.2018).
9. Pro UMR // Ukrajinjska Mizhcerkovna Rada. URL: <https://umrada.org/aboutus>. (data zvernennja: 06.08.2018).
10. Rozporjadzhennja gholovy Khersons'koji oblasnoji derzhavnoji administraciji № 339 vid 23 kvitnja 2018 roku «Pro Radu cerkov i religijnykh orghanizacij pry Khersons'kij oblasnij derzhavnij administraciji» // Khersons'ka oblasna derzhavna administracija. URL: <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/339.pdf>. (data zvernennja: 10.08.2018).
11. Spilnu molytvu za vojinv 128-jibryghady provely v obl'adzhadministraciji predstavnyky 12-ty konfesij // Zakarpats'ka oblasna derzhavna administracija. URL: <https://carpathia.gov.ua/novyna/spilnu-molytvu-za-voyinv-128-yi-brygady-provely-v-obl'adzhadministraciji-predstavnyky-12-ty>. (data zvernennja: 06.08.2018).
12. Tokman V.V., Zdioruk S.I. Stan, tendenciji ta perspektyvy religijno-cerkovnoji situacij v Ukrajinі za pidsumkamy 2017 roku // Nacionalnij instytut strategichnykh doslidzenj. URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/religiya-66ba8.pdf>. (data zvernennja: 05.03.2018).
13. Uchasnyky VRRO // Vseukrajins'ka Rada religijnykh ob'jednanj. URL: <http://vrro.org.ua>. (data zvernennja: 05.03.2018).
14. Cerkovno-religijna situacija i derzhavno-konfesijni vidnosyny v Ukrajinі : pidsumky desjatylyttja, tendenciji i problemy (Analityčna dopovidj Centru Razumkova) // Nacionaljna bezpeka i oborona. 2011. № 1–2. S. 2–77.
15. Yakubovich M. Islamskiy prizyv i mezhreligioznyy dialog : opyt ukrainskikh musulman // Islam v SNG. URL: <http://islamsng.com/ukr/dialogue/6510>. (data zvernennja: 06.08.2018).
16. 20 bereznja v Ukrinform vidbuvsja Krughlyj stil, jakyj zaklykaje do mizhreligijnogho dialoghu // Vseukrajins'ka Rada religijnykh ob'jednanj. URL: <http://vrro.org.ua/round-table-open-doors.html>. (data zvernennja: 31.03.2018).
17. 20 rokiv na shljakhu dialoghu ta porozuminnja // Vseukrajins'ka Rada Cerkov i religijnykh orghanizacij. Oficijne internet-predstavnytvo. URL: <http://www.vrciro.org.ua/ua/council>. (data zvernennja: 12.11.2018).

Статтю подано до редколегії 18.03.2019 р.

УДК 94(477):323.15

DOI: <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2019-28-45-51>

Юлія Москвічова

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
кандидат мистецтвознавства, старший викладач (Україна)

Етнічне відродження національно-культурних громад в період державної незалежності України: мовний аспект

Анотація. В статті висвітлено процес відродження національних меншин періоду незалежності України, розглянуто етнічний склад населення країни. Акцентовано увагу на такому прояві національно-культурного відродження, як створення та діяльність